

SZERENÁD

Judith Levster: Szerenád
([Rijksmuseum](#), [Amszterdam](#))

Szerenád?! Fényévnyi távolságra van korunk fiataljaitól.

Manapság a fiú nem udvarol a lánynak, hanem jár vele. Nem azt mondja, hogy szeretlek – tisztelet a kivételnek – hanem inkább azt, hogy bírlak, bejössz nálam, vagy jobb esetben, tetszel nekem. Nem szerelme vagy kedvese van, hanem barátnője. Sajnálatos módon lerövidült – fájdalom, szinte eltűnőben van – az a semmihez sem hasonlítható, varázslatos út, amely az első fellángolástól az ismerkedésen át az egymásra találás csodájáig tart. Hiába, felgyorsult az élet körülöttünk. Hallottam olyan esetről, amikor a fiatalember sms-ben kérte meg a hölgy kezét és sms-ben kapott tőle kosarat.

Legalább egy – ha nem több – generációval korábbi, de sok tekintetben hasonlóképpen érző és gondolkodó nebulók lelkébe igyekeztem becsempészni gimnáziumi ének-zene órán a trubadúr szerenádok szépségét. A trubadúr kifejezés a francia trouvere (kitalálni) szóból ered. Voltak köztük olyan dalnokok, akik úgy adtak szerenádot a csodált hölgynek, hogy tudták, a társadalmi ranglétrán lévő távolság lehetetlenné teszi a legkisebb viszonzást is. Éppen ez az elérhetetlenség adott ihletet nekik. Képzeltük szabadon szárnyalhatott, hiszen udvarlásuknak nem volt tétje. Csábító lehetett az este és a hölgy titokzatossága. Álmaik dalaikban nemegyszer művészi értékűvé emelkedtek. Fennmaradtak évszázadok távlatában. Költők és zeneszerzők voltak. Úgy gondolom, hogy ők élvezték a helyzetüket, a szerelem érzete határozta meg éneküket, nem biztos, hogy az iránt, akinek az ablaka alatt álltak.

---

¹ Ungár István középiskolai ének-zenetanár, karnagy (A budapesti Kölcsey Ferenc és Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium), szaktanácsadó, a Parlando állandó munkatársa.

- Hülyék voltak? – kérdezték diákjaim. – Vártam ezt a kérdést. Nem, egyáltalán nem. Ábrándozni csak arról lehet, aki nincs a közvetlen közelünkben. Segít az igazi vallomástételben. Az ábrándozás igenis boldogító érzés. Biztos vagyok abban, hogy közületek is többen jól ismeritek, csak féltek önmagatoknak bevallani, mert tévesen szégyellitek, mivel gyengeségként élíték meg. Pedig ez tesz igazán nagyfiúvá akkor is, ha azt hiszitek, hogy ez nem menő. Pedig az! –

A trubadúr énekes költészet jóval összetettebb és szerteágazóbb annál, amennyit az iskolai ének-zene órákon fel tudunk belőle villantani. A szerenád gyökereit a trubadúrok világában keresgéltem, de rá kellett döbennem, hogy jóval korábbra kellene visszatekintennem. Ezt most nem teszem. A szerenád muzsika igen népszerű az azóta élt zeneóriások művei között is, és hiszem, hogy a jövőben sem lesz másképp. Zenekari és kórusművek, opera részletek, hangszeres darabok és dalok sokasága szerenád. Lassus a magabiztos, kissé pityókás zsoldos katona *a cappella*, *homofon*, refrénjében lantkíséretet utánzó, vidám madrigáljától (Zsoldos szerenád) Pedrillo a szökés feszült izgalmát oldó énekén át (Mozart: Szöktetés a szerájból), Don Giovanni gátlástalan, hazug álnoksággal kitervelt, pimaszul hízelgő mandolinos szerenádjáig. Ernesto lírai *bel canto* vallomásától (Donizetti: Don Pasquale) Almaviva gróf szerelmes énekéig (Rossini: A sevillai borbély). Gounod Faustjában az ördög: Mefisto cinikus, sátáni széptevésétől Beckmesser szálnalmas, tartalmatlan, komikus udvarlásáig (Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok). Mozart serenata notturnóin keresztül Csajkovszkij szenvedélyes, széles dallamívű motívummal körülölelt, igazi romantikus Vonósszerenádjáig.

Lassus: Zsoldos szerenád (3:40)

Vox Humana Énekkar (Vác)

Vezényel: Maklári József

(1978)

Pedrillo szerenádja és jelenet.(5:37)

Mozart Szöktetés a szerájból Pedrillo szerenádja és létrajelenet.

Norbert Orth

(Magyar felirattal)

Don Juan szerenádja (2:09)

Melis György és a Magyar Állami Operaház Zenekara, vezényel Kórodi András

(Magyar nyelven)

© 1964 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Donizetti: Don Pasquale - Ernesto szerenádja (Bartha Alfonz) (4:19)

(Magyar nyelven)

Vezényel: Erdélyi Miklós

Rossini: A sevillai borbély - Almaviva szerenádja (részlet) - Réti József (1:14)

(Magyar nyelven)

Gounod: Faust - Mefisztó szerenádja - Fodor János (2:43)

(Magyar nyelven)

Beckmesser szerenádja (5:02)

Richard Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok - Beckmesser szerenádja

Hans Sachs: Losonczy György, Beckmesser: Maleczky Oszkár

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara, vezényel: Otto Klemperer

(Magyar nyelven)

© 1949 HUNGAROTON RECORDS LTD.

W.A. Mozart - Serenade No. 6 in D Major 'Serenata Notturna', K.239 (Audio + Full Score) (12:49)

Conductor / Violin 1 - Pinchas Zukerman Violin 2 - Ariel Shamaï Viola - Miriam Hartman

Double Bass - Peter Marck Israel Philharmonic Orchestra **0:00** - Marcia (maestoso) **4:26** -

Minuetto **8:28** - Rondo (allegretto)

Pjotr Iljics Csajkovszkij:C-dúr Vonósszerenád Op.48 (30:32)

1.Pezzo in forma di sonatina: Andante non troppo — Allegro moderato **00:00** 2.Valse: Moderato — Tempo di valse **09:38** 3.Elégia:Larghetto elegiaco **13:30** 4,Finálé (Tema russo):

Andante — Allegro con spirito **23:09**

Philadelphia Zenekar, vezényel: Riccardo Muti

S nem szóltam Schubertről, a magányos, rövidre szabott sorsát meghatott könnyein, mindig párás szemüvegén át megélő, boldog és boldogtalan vándorútját járó, csodálatos dalnokról. A szerelem dolgában, úgy hiszem, Schubert szívébe is befészkelte magát a trubadúr lelkület.

Schubert - Ständchen - Fischer-Dieskau / Moore 1958 (3:47)

Ludwig Rellstab: Ständchen

Leise flehen meine Lieder

Durch die Nacht zu Dir;

In den stillen Hain hernieder,

Liebchen, komm' zu mir!

Flüsternd schlanke Wipfel rauschen

In des Mondes Licht;

Des Verräters feindlich Lauschen

Fürchte, Holde, nicht.

Hörst die Nachtigallen schlagen?

Ach! sie flehen Dich,

Mit der Töne süßen Klagen

Flehen sie für mich.

Sie verstehn des Busens Sehnen,

Kennen Liebesschmerz,

Rühren mit den Silbertönen

Jedes weiche Herz.

Lass auch Dir die Brust bewegen,
Liebchen, höre mich!
Bebend harr' ich Dir entgegen!
Komm', beglücke mich!

Ludwig Rellstab: Szerenád

Halkan száll az éji órán
esdó énekem,
a ligetbe jöjj le hozzám,
drága kedvesem!

Holdfényben fürödve bókol
a fákon a lomb,
leselkedő árulótól
nem kell tartanod.

Hallod, a fülemüle csattog?
Néked énekel,
érdekemben ejt panaszszót,
értem esdekel.

Tudja, mi a vágy, s mifajta
a szerelmi seb,
ezüsthanga elragadja
az érző szívet.

Hadd indítsa meg az ének
most kebledet is,
egész valóm reszket érted,
jöjj és üdvözíts!

(Hárs Ernő fordítása)

A Ständchen, a halála után összeállított ciklus: Schwanengesang (Hattyúdal) 4. tagja rendkívül népszerűvé vált. Megszámlálhatatlan átírat készült belőle. Mint Schubert műveiben oly gyakran, itt is cserélgeti egymást a *moll* és a *dúr*. A Rellstab versére komponált dalt légies könnyedség jellemzi. Népszerűsége ennek is köszönhető. Összetéveszthetetlen Schubert-muzsika. Az énekszólam simogató *triolái* személyes hangvételűek. (A súlyos drámák más

dalaiban találunk rá.) A zongora, akár egy lant, valóban kísér – míg a legtöbb Schubert-dalban egyenrangú partner, sőt annál is sokkal több. A *dúr* megjelenése a *moll* hangnemű dalokban – ez is az – nem úgy viselkedik, mint a drámai darabokban, amelyekben a *moll* fájdalmát a *dúr* szépsége szinte az elviselhetetlenségig fokozza. /Gondoljunk csak a Wilhelm Müller verseire készült Winterreise (Téli utazás) nyitó dalára: Gute Nacht (Jó éjszakát). / A magas hangfekvésű letét *d-mollja* sem éppen a könnyed művekre jellemző. Itt a többszöri *dúrszakasz*, – amely felváltja a *moll* hangnemet s amely *picardiai terccel* zárja is a dalt, – még kecsesebb, ellentétben a szerző más dalaival. Bár vannak a dalban szenvedélyes ütemek. a mű egésze meghitt nyugalmat áraszt. Az utolsó *dúregység* egy szívszorító pillanatra a *mollt* idéző *b hanggal* elkomorul – nem Schubert lenne, ha nem így volna – de aztán mintha mégis meggondolná magát, a *dúrzárlat* biztonságát választja. Ezáltal mi, a hallgatók is jobban értékeljük a befejező *D-dúr hármast*.

Sheet Music from www.mfiles.co.uk

Ständchen (Serenade)

Schwanengesang (Swan Song) D.957 No.4

Franz Schubert

Moderato

Lei - se fle - heb
Hörst_ die Nach - ti -

mei - ne Lie - der durch die Nacht - zu dir;
gal - len schla - gen? ach! sie fle - hen dich,

in - den stil - len Hain - her - nie - der, Lieb - chen, komm - zu mir!
mit - der Tö - ne sü - ßen Kla - gen fle - hen sie_ für mich.

Flü sterndschlan - ke Wip-fel rau - schen in - des Mon - des Licht,
 Sie ver - stchn des Bu-sens Seh - nen, ken - nen Lie - bes-schmerz

in - des Mon - des Licht; des Ver-rä thers feind-lich Lau - schen furch te, Hol - de,
 ken-nen Lie - beschmerz rüh ren mit den Sil - ber-tö - nen je - des wei - che

nichtm furch-te, Hol - de, nicht!
 Herz, je - des wei - che

The first system of the musical score consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line is mostly silent, with a few notes appearing later in the page. The piano accompaniment features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand and chords in the left hand.

The second system includes lyrics and a first ending bracket. The vocal line has the following lyrics: Herz. Laß auch dir die Brust be - we - gen, Lieb - chen, hö - re. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern as the first system.

The third system includes lyrics and a second ending bracket. The vocal line has the following lyrics: mich! be - bend harr' ³ ich dir ent - ge - gen! The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern as the first system.

komm, beg-lü - cke mich! komm, beglü - cke mich! - - - beg -

lü - - cke mich!

Dehogy keresünk konkrét személyt, akinek ez a szerenád szól! Fölötte áll annak, hogy ráleljünk a valóságban. Bár kegyetlenül fukar volt a zeneköltővel, mégis az élet szeretetét sugározza ez az egyszerű eszköztárral rendelkező miniatúr remekmű. Ott van benne az élettől meghatott Schubert. Évszázadok elteltével is baráti közelségbe hozza őt. Azt hiszem, egyszerre volt csalódott és reményekkel teli, olykor – mint itt is – az utóbbi erősebbnek bizonyult.

Martha Hart (mezzoszoprán), Robert Shaw Kamarakórus, vezényel: Robert Shaw,
közreműködik: Norman Mackenzie (zongora)

Ständchen – ezen a címen született Grillparzer szövegére egy egynemű karra, szólistára és zongorára írt kórusmű is. Jómagam csak női kari szoprán-szólós változatát ismerem. Annyira megbabonázott, hogy a zeneakadémiai diploma koncertem egyik darabjául választottam.

Bartha Dénes tanár úr mondta egyszer a Zeneakadémián, hogy azt az *unisono* indítást, amellyel Mozart Jupiter szimfóniája kezdődik tizenkét zeneszerző közül egy tucat ugyanúgy megírhatta volna, ám ami utána következik csak a tizenharmadiktól, attól az 'egyetlenegy' származhat. Ezt juttatta eszembe a Schubert kórusmű indítása.

A mozgékony, aláfestő, apró szünetekkel megszakított zongorakíséret felett az énekes szólista *F-dúr*hármas motívumát a kórus a fényesebb, *domináns C-dúr*ja követi, megerősítve a szoprán szólót: „Zörgend leise (habozva, halkan)”. A szólista és az énekkar között végig bensőséges a kapcsolat, mindannyiszor ő a kezdeményező. Az *F-dúr C-dúr*ra nyitása szép, de hagyományos, nem feltételez géniuszt. Az a bizonyos 'egyetlenegy' – Schubert – a kórus második harmóniáját *e* helyett *esz hanggal c-mollá* sötétíti s így érkezik meg a *domináns G-dúr*ba. A Kedves kamarájának ajtaján csendesen kopogtatva átszellemülten énekel egymást követve szólista és kórus. A szerenád végig a föld felett lebeg. A középrész rövid időre polifonná válik, önállósul. Határozott, ismétlődő *nyolcad ritmusú* hangokon mesél arról a bölcsről, aki lámpásával hasztalan járt szerte-széjjel, majd a szólistát követve megállapítják: minden kincsnél ritkább a hűséges és gyengéd ember. A meghitt szerenád ismét elrugaszkodik a földtől. Nincs szebb dolog, mint az álom – hirdeti szólista és kórus. Olyan az egész, mint egy tovatűnő varázslat. Együtt búcsúznak egy utolsó köszöntéssel. *Augmentált ritmusban* távoznak a kedves dalnokok: „Schleichen wir uns wieder fort! (osonjunk tovább) – vagy a sokak által kedvelt műfordítás szerint.” Mint a dallam, mi is eltűnünk.” Velük tartok.